

PIOTR PASCHALIS-JAKUBOWICZ

Kilka odniesień teoretycznych do formułowanych zasad użytkowania lasu

Some theoretical remarks on forest utilization principles

ABSTRACT

The paper provides the results of the analysis of the selected concepts of solutions aimed at developing the theoretical foundations of sustainable use of forest resources. On the basis of an overview of recent achievements in this area the author proposes a novel system of developing the principles of sustainable use of forest resources assuming that the principles of sustainable management are fully observed.

KEY WORDS

theory and principles of sustainable forest management, sustainable use of forest resources

Wstęp

Współczesna koncepcja leśnictwa wielofunkcyjnego i wpisane w nią zrównoważone użytkowanie lasu ma w Polsce długą tradycję, które w wymiarze praktycznym, w znacznym zakresie, stosowane były od dawna. Ewolucja poglądów na użytkowanie lasu, począwszy od jego najprostszyc form – surowcowych, przez zachowanie trwałej produkcji drewna i ciągłość jego użytkowania, osiągnęła w końcu poziom rozumienia i akceptacji o konieczności rozwijania wszystkich funkcji lasów. Współczesna koncepcja zrównoważonego rozwoju leśnictwa, w pierwszym rzędzie, odnosi się do użytkowania zasobów leśnych, podkreślając, że: „zarządzać i użytkować lasy i obszary leśne w taki sposób i w takim tempie, które pozwolą zachować je jako odnawialne zasoby naturalne i nie uszczuplić ich w długim czasie” [Dokumenty końcowe... 1992]. Spełnienie w dobie współczesnej tych wymagań, związane jest z jednoczesnym sformułowaniem odniesień do sfery przyrodniczej, społecznej i ekonomicznej, a także akceptacją następujących warunków:

- gwarancji, że nastąpi szersze uspołecznienie procesu decyzyjnego w leśnictwie,
- przyjęcia, że podmiotem gospodarki leśnej jest cały ekosystem leśny,
- zapewnienia, aby wszelkie kontakty człowieka z lasem były dla lasu bezpieczne.

Prowadzenie gospodarstwa leśnego wymaga więc nie tylko wykazania profesjonalnej znajomości spraw leśnych i prawidłowości wykonywanych zadań. Wymaga również ciągłości w sprawdzaniu realizacji opisanych i czytelnych zasad, które dla reszty społeczeństwa muszą być przekonującym dowodem na prowadzenia zrównoważonego leśnictwa. W przypadku niektórych z takich dokumentów – (np. ochrony, hodowli i urządzania lasu) mamy już kilkudziesięcioletnią historię ich stosowania i doskonalenia.

PIOTR PASCHALIS-JAKUBOWICZ

Katedra Użytkowania Lasu
Wydział Leśny SGGW
ul. Nowoursynowska 159
02-776 Warszawa
les_kpl@delta.sggw.waw.pl

Uważa się za szczególnie istotne dla obecnego i przyszłego rozwoju polskiego leśnictwa, wejście do Wspólnoty Europejskiej z udokumentowanym, usystematyzowanym, opartym na sprawdzonych przez naukę i praktykę leśną

zbiorem zasad i reguł postępowania, które podlegają zarówno wszechstronnej kontroli, jak i obojętnej ich realizacji. Wyjątkową rolę odgrywa w tym procesie rozumienia i akceptacji społecznej, usytuowanie szeroko pojmowanego użytkowania lasu.

Jako integralny dział gospodarstwa leśnego, użytkowanie lasu zachowuje ścisły związek zarówno w czasie jak i w przestrzeni z innymi działami leśnictwa. W zakresie hierarchii celów wielofunkcyjnego leśnictwa, powinno realizować cele hodowli i urzędzenia lasu oraz ochrony lasu. W zakresie umiejętności czerpania bezpośrednich i pośrednich korzyści z wszystkich funkcji lasu – pełnić rolę wiodącą. W zakresie samorealizacji człowieka i społeczeństw i interakcji las-człowiek-las, stymulować rozwój i opisywać ograniczenia.

Konieczność dalszego rozwoju prac teoretycznych poświęconych tym zagadnieniom wydaje się oczywista.

Niektóre teorie i koncepcje w użytkowaniu lasu

Użytkowanie lasu w praktycznym wymiarze jest prawdopodobnie najstarszą w historii ludzkości przemyślaną działalnością. Podstawy teoretyczne natomiast tej gałęzi wiedzy leśnej zostały zapoczątkowane dopiero w końcu XVIII wieku [Paschalis 1996].

Odnosiły się one początkowo do opisu rozwiązań usprawniających lub ułatwiających bezpośrednie korzystanie z dóbr leśnych oraz opisywały zasady pozyskiwania surowca drzewnego, owoców leśnych, miodu i polowań na dziką zwierzynę. Łącząc wiedzę z zakresu ochrony przyrody oraz innych działów leśnictwa, użytkowanie lasu stało się w pewnym sensie zakładnikiem innych dyscyplin wiedzy, przyjmując rolę wykonawczą, a nie wiodącą w prowadzeniu gospodarstwa leśnego.

Ten podstawowy problem w rozumieniu istoty użytkowania lasu wynikał przede wszystkim z poczucia nieograniczoności zasobów leśnych na świecie, w tym i w Polsce oraz przekonaniu, że spełnienie warunku trwałego rozwoju lasów jest wystarczające, aby nieograniczenie las użytkować.

Inspiracją do niezbędnych przewartościowań był niewątpliwie raport Komisji Brundtland w 1986 roku, a rozwinięciem – ze szczególnym uwzględnieniem leśnictwa – opracowania Komisji Leśnej w Strassburgu w 1990 roku

W odniesieniu do użytkowania lasu istotny wpływ miały także zapisy w „Agenda 21” i „Zasady Leśne” – sformułowane w trakcie konferencji UNCD w Rio de Janeiro w 1992 roku, w których zarysowano pewien zrąb zasad trwałego i zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do leśnictwa, ale nie potrafiono rozwiązać wielu szczegółowych kwestii, zarówno co do celów, jak i zakresu użytkowania lasu.

Głównym przedmiotem i jednocześnie celem trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej jest las wielofunkcyjny, który ma spełniać wszystkie funkcje – jakkolwiek w różnym stopniu. W takim ujęciu, użytkowanie lasu jest jednym z instrumentów ekorozwoju, znacznie wpływającym na dalsze istnienie lasu. Postrzegane w ten sposób użytkowanie lasu obejmuje obszar nauki i praktyki leśnej począwszy od procesu produkcji, przygotowania technicznego użytkowania, transportu surowca, charakterystyki produktów drzewnych i nie drzewnych i ich praktycznego wykorzystania, a także zależności między użytkowaniem lasu, a zmianami w środowisku leśnym i zmianami funkcji, jakie pełni las.

Zmiana poziomu natężenia pełnienia przez lasy określonej funkcji ma bezpośredni wpływ na kształtowanie się innych funkcji. Szczególnie istotny jest wpływ funkcji produkcyjnej na kształtowanie się bezpośrednich i pośrednich efektów ekonomicznych i ekologicznych, które obejmują m.in. [Paschalis 2002]:

24 Piotr Paschalis-Jakubowicz

- funkcję produkcji biomasy i akumulacji energii, w tym produkcja drewna i użytków ubocznych tj. zwierzyny, grzybów, owoców runa leśnego, żywicy, ziół, kory, choinek, stroiszu itp.
- funkcję majątkową i dochodową,
- funkcję miejsca pracy,
- funkcję narzędzia rekultywacji terenu,
- funkcję miejsca różnorodnych usług dla ludności itp.,
- funkcję socjalną, w tym i rekreacyjną.

Nie ulega wątpliwości, że będzie wzrastał poziom natężenia pełnienia przez lasy funkcji ochronnych i socjalnych w wyniku zmieniających się preferencji społeczeństwa. W wyniku tych zmian nastąpi wzrost kosztów produkcji, który można odnieść do wielu użytków pobieranych z lasu, ale przede wszystkim będzie on miał istotny wpływ na wzrost kosztów produkcji i pozyskania surowca drzewnego i użytków ubocznych.

Nadrzędnymi przesłankami, które muszą być brane pod uwagę przy formułowaniu kryteriów zrównoważonego użytkowania lasu wielofunkcyjnego jest:

- przyjęcie, że użytkowanie lasu jest funkcją użytkowania przyrody,
- przyjęcie, że nie ma konfliktu między założeniami koncepcji trwałości lasu a użytkowaniem lasu,
- dokonanie pełnego rachunku kosztów trwałego i zrównoważonego użytkowania lasu wielofunkcyjnego,
- określenie zasad rozwoju bezpiecznych dla środowiska technik i technologii pracy,
- konieczność optymalnych rozwiązań dotyczących struktury użytkowania lasu,
- przyjęcia metod sprawdzających i monitorujących zmiany w użytkowanych ekosystemach leśnych zgodnie z sprawdzonymi procedurami, w tym – certyfikacji,
- konieczność funkcjonalnych powiązań użytkowania lasu z innymi działaniami wiedzy leśnej.

Jedno z podstawowych założeń teorii użytkowania lasu mówi, że fizyczna obecność człowieka w lesie nie jest niezbędnym warunkiem tego użytkowania. To oznacza, że każdy skrawek lasu w dowolnym miejscu na ziemi, niezależnie od swej aktualnej dostępności (czy niedostępności) podlega stałemu procesowi użytkowania. Tym niemniej, stopień bezpośredniego użytkowania może i powinien być odpowiednio kontrolowany. Zakres tej regulacji jest jednocześnie warunkiem i miarą ochrony lasu. Mamy więc do czynienia z systemem równocześnie wielostronnego użytkowania lasu, spełniającym również funkcje ochronne i społeczne. Użytkowanie lasu jest ponadto biogenną formą osiągania korzyści z lasu, a więc funkcja produkcyjna (np. pozyskanie drewna lub użytków ubocznych) jest pomocna wszystkim innym funkcjom spełnianym przez las.

Ewolucja wielu, wydawałoby się ponadczasowych, poglądów uczonych i praktyków leśnictwa w tym zakresie, jest bardzo głęboka. Priorytety ekonomiczne zostały zamienione na priorytety ochronne lub ewoluowały w kierunku zrównoważonego użytkowania surowców leśnych. Spowodowało to znaczne zmiany na mapie użytkowania lasów na świecie, a kraje tradycyjnie zaliczane do grupy eksporterów drewna (Tajlandia, Filipiny) – są obecnie importerami surowca drzewnego [Qiang 2003]. Ten przykład otwiera drogę do formułowania kolejnych założeń w teorii użytkowania lasu, które towarzyszą zrównoważonemu zarządzaniu leśnictwem i jednocześnie międzysektorowych integracji, wymagających specjalnych instrumentów dla instytucjonalnych połączeń, które dają możliwość otrzymywania dóbr przez wszystkich korzystających z nich udziałowców [Broadhead, Dube 2003].

Zrównoważone leśnictwo, oceniane według kryteriów i wskaźników zrównoważonego rozwoju, w praktyce ewoluuje coraz bardziej w kierunku indywidualnego zarządzania daną jednostką administracyjną (lub własnościową) lasu. Ogranicza to, w pewnym zakresie, możliwość podjęcia w skali państwa lub kontynentu decyzji, które by miały znaczenie globalne (np. w odniesieniu do zmian klimatycznych). Wynika z tego, że ocena stopnia zgodności leśnictwa z kryteriami i wskaźnikami zrównoważonego rozwoju, powinna być prowadzona jako suma ocen wszystkich rozwiązań na poziomie lokalnym [Monk, Cropper 2003].

Współzarządzanie leśnictwem (Joint Forest Management) jest próbą sprawdzenia w praktyce leśnej jednej z teoretycznych tez w użytkowaniu lasu, mówiącej o szerszym uspołecznieniu decyzji w leśnictwie. Koncepcja ta powstała w latach dziewięćdziesiątych XX wieku i cieszyła się początkowo wielką popularnością, nie mając jednakże nigdy silnych podstaw teoretycznych. Wydawałoby się, że ta koncepcja, polegająca na ścisłym włączeniu lokalnych społeczności w cały zakres procesu decyzyjno-wykonawczego powinna być zaakceptowana [Sahays 2003]. Obiecywała ona „wspólne dobro” przez wspólne zarządzanie lasem, jednak szybko okazało się, że to „wspólne dobro” jest inaczej postrzegane przez lokalne społeczności i pojedyncze osoby, a nie zawsze spełnia oczekiwania szerszego ogółu. Powstające konflikty, trudne do rozwiązania, a zawsze obciążające dodatkowo środowisko, były przyczynami powstania dużej rezerwy do tej koncepcji, nie tylko w krajach tropikalnych [Yasmi 2003].

Inną próbę tworzenia nowych elementów w teorii użytkowania lasu podjął Borthod [2003]. Uważa on, że podstawowe narzędzia stosowane w polityce leśnej, szczególnie w stosunku do użytkowania lasu, osiągnęły swoje granice możliwości oddziaływania. Próbuje więc stworzyć koncepcję opartą z jednej strony na wymaganiach, jakie stanowi zachowanie i rozwój środowiska, a z drugiej – możliwościach, które oferują zasoby leśne. Wydaje się, że znaczną luką w tej dopiero tworzonej koncepcji jest brak odniesień co do zakresu korzystania z obecnych i potencjalnych dóbr i korzyści, jakie oferuje las. Nieuwzględniony jest też warunek samoograniczeń człowieka w użytkowaniu lasu, ani też nie jest określony nasz zakres odpowiedzialności w korzystaniu z tych dóbr.

Kolejnym krytycznym odniesieniem do stosowanych powszechnie kryteriów i wskaźników zrównoważonego użytkowania jest podważenie możliwości spełnienia przez praktykę leśną zobowiązań wobec przyszłych generacji, nałożonych na obecne pokolenia [Pacourek, Reyac, Vancura 2003].

Należy zgodzić się z tym stwierdzeniem, przede wszystkim w obszarze działań praktycznego leśnictwa, w określonym czasie i określonej przestrzeni nie możemy bowiem jednocześnie zapewnić pełnienia przez las wszystkich funkcji, ani też zapewnić zrównoważenia natężeń tych funkcji [Paschalis 2003].

Dodatkowym zastrzeżeniem, co do koncepcji zrównoważonego użytkowania lasu, jest nierozwiązywalna trudność w antycypacji oczekiwań przyszłych generacji, co do stanu, wyglądu i zróżnicowania przyszłych lasów. Jak możemy ocenić, czy pojedyncze drzewo lub fragment drzewostanu, który uważamy za wyjątkowo piękny – będzie tak samo oceniany za, dajmy na to 150 lat? Przecież nasze obecne poczucie piękna może nie przystawać do odczuć naszych praprawnuków?

W dyskusjach nad tymi zagadnieniami coraz baczniejszą uwagę zwraca się na zrozumienie przyczyn, dla których wzrost ekonomiczny nie jest najistotniejszy dla rozwoju państwa i jego obywateli. Rozwój teorii użytkowania lasu może tu być ważnym i dobrym przykładem w dochodzeniu do równowagi, jaką chcemy osiągnąć. Postrzeganie rozwoju zrównoważonego leśnictwa, jak też dróg dochodzenia do tej równowagi, oznacza również stworzenie szans na rozwój

lokalnych społeczności – odniesień obecnie bardzo ważnych [Grzywacz 2001; Bethlehem, Dłomo 2003].

W praktycznym wymiarze leśnictwa, osiągnięcie tej równowagi proponuje koncepcja Lasów Modelowych, która powstała w Kanadzie [Naysmith, 2003]. Twórcy tej koncepcji proponują połączenie założeń Narodowej Strategii Leśnej Kanady z istniejącymi programami grup pozarządowych, działających jako federacja porozumień na rzecz lasów kanadyjskich.

W efekcie, otrzymano kilka faz w przechodzeniu użytkowania lasu z jedno lub wielostronnego, do wielofunkcyjnie zrównoważonego. Szczególną cechą tej koncepcji jest możliwość obserwowania wyników eksperymentu w praktyce, na powierzchni blisko 20 mln ha lasu. Umożliwia to również ocenę funkcjonalnych rozwiązań na podstawie realizowanych czynności, które są na bieżąco weryfikowane przez lokalne społeczności [Baskerville, Collarte 2003]. Podobną w niektórych założeniach koncepcję opracowano w Chinach, gdzie dokonano połączenia 17 dużych programów rozwoju leśnictwa i innych rodzajów użytkowania ziemi, w sześciu modelowych rozwiązaniach przyszłego użytkowania ziemi [Jinzhao 2003].

Koncepcja Lasów Modelowych nie wnosi nowych rozwiązań w zakresie teorii użytkowania lasu, natomiast jest istotnym osiągnięciem w komunikacji pomiędzy naukami leśnymi a praktyką. Sadzi się, że koncepcja przeniesienia informacji zawartych w leśnych Regionalnych Programach Operacyjnych do Narodowego Programu Leśnego w Polsce [Szujewski 2001, 2002], uzupełniona tymi elementami, które wynikają z wyzwań cywilizacyjnych i oczekiwań społecznych, jest koncepcją dojrzałą i lepiej osadzoną w teorii użytkowania lasu.

Założenia teoretycznych podstaw użytkowania lasu

Budowanie założeń oraz zasad użytkowania lasu powinno zatem podlegać regułom wynikającym z analiz teoretycznych, z jednoczesnym braniem pod uwagę ograniczeń w ich praktycznej implementacji.

Punktem wyjścia jest zaakceptowanie podstawowych celów użytkowania lasu, które w oczywisty sposób porządkują dalszy tok postępowania. Powszechnie przyjętymi celami użytkowania lasu, na obecnym poziomie rozwoju prowadzenia gospodarstwa leśnego w Polsce jest:

- kształtowanie odpowiednich warunków do odnowienia, pielęgnowania i ochrony lasu,
- pozyskiwanie surowca drzewnego oraz innych surowców, półproduktów i produktów ubocznej produkcji leśnej,
- stosowanie rozwiązań organizacyjnych, technicznych i technologicznych, umożliwiających osiągnięcie założonych celów w realizacji funkcji produkcyjnej lasów,
- umożliwienie wykorzystania znanych, pozaprodukcyjnych funkcji lasu oraz identyfikację pozostałych funkcji lasów i określenie zasad i możliwości ich użytkowania,
- osiągnięcie wymiernych korzyści finansowych z tytułu użytkowania lasu i tym samym zapewnienie środków na prowadzenie trwałej, zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.

Dodatkowymi czynnikami ograniczającymi są rezultaty ocen skutków środowiskowych i działań zapobiegawczych, które jednocześnie ułatwiają określenie i ocenę wymagań stawianych użytkownikom lasu. W ostatnich latach uzyskano nowe dane o wpływie technologii stosowanych w użytkowaniu lasu na środowisko leśne i jego zmiany. Umożliwiły one konstruowanie nowych modeli maszyn i urządzeń leśnych oraz opracowanie nowych technologii pracy. Te nowe rozwiązania przyczyniły się do pojawienia się nowego określenia: „technologie i techniki bezpieczne dla środowiska”.

Wszystkie operacje w użytkowaniu lasu, poczynając od stadium planowania użytkowania lasu, wchodzą w skład ogółu zabiegów zagospodarowania zasobów leśnych, zwykle dotyczących odległej perspektywy czasowej – od kilkunastu do kilkudziesięciu lat. Mają one zapewnić:

- a) bezpieczne warunki pracy,
- b) zmniejszenie niekorzystnych skutków pozyskania drewna i innych produktów lasu,
- c) skuteczną działalność w zakresie innych działów leśnictwa
- d) prawidłowy przebieg procesu pozyskiwania drewna i koszty transportu,
- e) uwzględniania potrzeb i życzeń miejscowej społeczności,
- f) niezbędną elastyczność działania w zależności od nowych informacji i sytuacji.

Należy również podkreślić, że problem jest jeszcze szerszy, gdy rozważymy różnorodność siedlisk leśnych. Oznacza on konieczność praktycznego dostosowania technologii pozyskania drewna i użytków ubocznych do miejscowych warunków. W kompleksach leśnych o znacznym zróżnicowaniu typów siedlisk, częstym rozwiązaniem może być zastosowanie technologii uniwersalnych, które jednak będą chroniły różnorodność biologiczną w mniejszym stopniu niż technologie specjalne.

Wybór odpowiedniej technologii oraz środków technicznych powinien nastąpić po analizie ewentualnych skutków szkodliwych dla środowiska leśnego. Oznacza to, że podjęcie decyzji nie jest determinowane aktualnym stanem technicznego wyposażenia, lecz decydujące są względy przyrodnicze. Takie postawienie problemu zmusza nas jednocześnie do pełnej analizy ekonomicznej i organizacyjnej całego procesu pozyskiwania drewna, przy czym należy liczyć się z koniecznością przedkładania wymagań ergonomii i bezpieczeństwa pracy nad wszystkie inne, w tym i przyrodnicze.

W warunkach polskiego leśnictwa, założenia i zasady powinny spełniać następujące kryteria przydatności do osiągnięcia celów zrównoważonego użytkowania lasu:

- dokonania wyboru metody inwentaryzacji i opisu terenów leśnych dla potrzeb użytkowania lasu, z wykorzystaniem metod SIP, SILP, teledetekcji i fotogrametrii,
- osiągnięcie pełnego opisu dotyczącego zakresu i sposobu komunikacyjnego udostępnienia terenów leśnych dla realizacji procesów i operacji technologicznych związanych z użytkowaniem lasu,
- umożliwienia dokonania wyboru metody zakładania szlaków zrywkowych i innych sposobów udostępniania lasu, również dla turystyki, ubocznego użytkowania lasu itp.,
- osiągnięcie pełnego opisu uwzględniającego skutki prowadzenia operacji dla środowiska leśnego,
- typowania obszarów leśnych przewidzianych do spełniania dominującej funkcji,
- określenie chłonności i pojemności rekreacyjnej lasu,
- ustalenie związku pomiędzy warunkami terenowymi, sposobami komunikacyjnego udostępniania terenu leśnego i drzewostanów, a systemami pozyskiwania,
- właściwego rozmieszczenia budownictwa leśnego,
- dokonania wyboru rozwiązań ergonomicznych,
- umożliwienia dokonania wyboru metody pozyskiwania oraz środków technicznych możliwych do zastosowania w poszczególnych kategoriach czynności,
- przeciwdziałania erozyjnego,
- możliwość opracowania instrukcji technologicznych, stanowiskowych dla poszczególnych operacji leśnych,
- możliwość opracowania programów szkoleń,

28 Piotr Paschalis-Jakubowicz

- możliwość wyboru technologii niestandardowych,
- dokonania wyboru metody kompleksowej oceny procesu pozyskiwania drewna.

Spełnienie wymienionych warunków zapewnia zarówno minimalizację szkód w środowisku leśnym, dalszą humanizację pracy oraz racjonalne wykorzystanie użytków leśnych, jak i innych funkcji lasu. Stanowi również podstawę do opisu samoograniczeń, jakie musimy przyjąć w obliczu możliwości użytkowania zasobów leśnych.

Literatura

- Barthod Ch. 2003. Contractualization: A tool for future forestry policies? XII Word Congress. C-People and Forests In Harmony. Quebec.Kanada. 131.
- Baskerville G. L. 2003. A functional basis for planning management of a forest. XII Word Congress. C-People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 109.
- Bethlehem L., Dłomo M. 2003. Forests, economics, and the development agenda. XII Word Congress. C-People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 3-9.
- Broadhead J., Dube Y. C. 2003. Cross-Sectoral Policy Impacts In Forestry. XII Word Congress. C-People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 209.
- Collarte C. J. 2003. Model Forests: Establishing roots for a sustainable future. XII Word Congress. C- People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 125-130.
- Dokumenty Końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”. Rio de Janeiro. Szczyt Ziemi. Instytut Ochrony Środowiska 1993.
- Grzywacz A. 2001. Rola lasów i leśnictwa w rozwoju regionalnym. Problematyka Narodowych Programów Leśnych. Postępy techniki w leśnictwie nr 80.
- Jinzhao Z. 2003. Chinese Forestry Development Toward Ecological Protection: Initiatives, Policies and Techniques. XII Word Congress. C- People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 142.
- Monk K. A., Cropper A. 2003. Equity In forest based enterprises: the foundation of sustainable forest management. XII Word Congress. C- People, and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 18-26.
- Naysmith J. K. 2003. Canada's Model Forest Program: building on success. XII Word Congress. C-People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 101-108.
- Pacourek P., Reyac J., Vancura K. 2003. Development of Czech forest related policy and institutions on the threshold of the third millennium. XII Word Congress. C- People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 132.
- Paschalis-Jakubowicz P. 2003. Sustainable Forest Management In National Forests Programmes – A European Perspective. XII Word Congress. C- People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 212.
- Paschalis P. 1996. Forest harvesting in Multiple Forestry Use. Sylwan 1.
- Paschalis P. 2002. A Shortage of Adequate Formulations in National Forest Programmes in Relation to the Forest Utilization. Forest Utilization in Sustainable Multifunctional Forestry. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Qiang M. 2003. Shifts of forest policies in selected Asian countries. XII Word Congress. C-People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 139-140.
- Sahays R. R. 2003. Joint Forest Management (JFM): The Need for a Fresh Approach. XII Word Congress. C-People and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. pp. 74-78.
- Sayer J., Elliot Ch., Maginnis S. 2003. Protect, manage and restore: Conserving forests in multifunctional landscapes. XII Word Congress. C- People, and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 199-205.
- Szujecki A. 2002. Stan realizacji „Polityki Leśnej Państwa” – Potrzeby ewentualnych korekt i pełniejszej implementacji. Sesja naukowa PTL. Rola leśnictwa w ekorozwoju regionalnym. Orzechowo k. Ustki.
- Szujecki A. 2001. Polityka Leśna Państwa a Strategia Leśna Unii Europejskiej i Narodowe Programy Leśne. Problematyka Narodowych Programów Leśnych. Postępy techniki w leśnictwie 80.
- Yasmi Y. 2003. Conflict in the co-management of Forest Resources XII Word Congress. C-People, and Forests In Harmony. Quebec. Kanada. 199-205.

SUMMARY

Some theoretical remarks on forest utilization principles

It is believed that the contemporary concept of sustainable use of forests should guarantee a broader involvement and participation of society in decision-making regarding forest management, and at the same time, make sure that contacts of man with forest are not detrimental to forest resources.

Forest management also requires that constant revision and reassessment of the principles of sustainable management be transparent and correctly implemented so that these principles could be acceptable by society. The broadly understood forest utilisation plays a specific role in the process of social understanding and acceptance. With regard to the hierarchy of aims of the multifunctional forestry, the utilization of forests should comply with the goals of silviculture, forest planning and forest protection while with regard to the potential of benefiting from all the diverse functions that forests serve - it should play the leading role. With regard to the self-fulfilment of man and society as well as to the forest-man-forest interaction it should encourage the development and show limitations.

Another issue regarding the concept of sustainable use of forest resources that has not been solved so far is the difficulty in anticipating next generations' expectations as to the future shape and diversification of forests. In numerous discussions over this issue more and more attention is being paid to the understanding of reasons for which economic growth unsubstantial in the development of the state and its residents. The development of the theory of forest utilization can be a good example of how to attain the desirable balance.

The setting of the assumptions and principles of forest utilization should thus be governed by the rules resulting from theoretical analyses on the one hand and should take into consideration limitations in their practical implementation on the other. Other limiting factors include results of the assessment of environmental effects and preventive measures which make it possible to both define and assess the requirements faced by forest utilization.